

НА ЯКИХ УМОВАХ УКРАЇНИ БУДУВАТИ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ З АГРЕСОРОМ?

У Вінстна Черчилля є непроминальна думка: чим далі ви заглядаєте в минуле, тем легше вам заглянути в далеке майбутнє. Спробуємо скористатися цією слушною порадою видатного політика.

1962 року побачив світ знаменитий документальний твір Барбара Такман [Barbara W. Tuchman] «Серпневі гармати» [The Guns of August], за який авторка отримала Пулітцерівську премію. У цій книзі розповідається про події, які передували вибуху Першої світової війни, про її перший найдраматичніший місяць.

Барбара Такман переконливо відтворила тодішню ситуацію у світі, міжнародні настрої до і після початку війни, хронологію обговорення політичних і мілітарних планів, вироблення стратегій конфліктуючих сторін, прискіпливо описала подробиці розгортання протистояння між державами.

Один з дослідників Першої світової війни американський професор О. Холсті [O. Holsti] відзначив, що книга Б. Такман справила на Джона Кеннеді сильне враження: «Кеннеді часто посилався на ухвалення рішень, котрі призвели до Першої світової війни, як на класичний випадок типових помилок, яких слід уникати в століття ядерної зброї».

Джон Кеннеді полюбляв цитувати репліки двох німецьких політиків доби Вільгельма II (колишнього канцлера і його наступника) про причини Першої світової війни. «Як же це трапилось?» – дивувалася колишній канцлер. У відповідь його візаві скрушно зігхав: «Ах, якби ж то знати!».

Аналізуючи події, що призвели до Першої світової війни, американський історик Е. Тейлор [E. Taylor] наголошував: «Бюрократія старого світу просто сховалася в кучугурах інформації, котра нарінула на неї. Найгостріші і найурівноваженіші уми не могли більше осмислювати необроблені дані, які в них вводились, і в кожній столиці виникла тенденція – рішення відставали від подій. Внаслідок цього кожний новий крок з будь-якого боку ставав помилковим кроком, підсилюючи загальне сум'яття».

Можна лише уявити, який обсяг інформації доводиться опрацьовувати сучасним аналітикам, які відстежують війну між Росією та Україною, аналізують політику багатьох держав, так чи інакше причетних до цього найкривавішого протистояння в Європі після закінчення Другої світової війни.

У 1958 році психологи Н. Макворс і Д. Макворс [N. H. Mackworth and J. F. Mackworth] в науковій праці «Visual Search for Successive» звернули увагу на цікаву закономірність – якщо збільшити потребу ухвалення рішень в п'ять разів у заданий конкретний відрізок часу, то кількість по-

милок зростає в п'ятнадцять разів! Бракує часу обмірковувати рішення, ланцюг умовиводів не будується, замість нього вводиться стереотип, що відображає не так об'єктивну реальність, як суб'єктивне уявлення. Помилкові судження щодо противника позначаються на долях людей, які й без того перебувають під стресом.

Уже цитований О. Холсті підрахував, що приблизно за місяць перед початком Першої світової війни міністерства закордонних справ Австро-Угорщини, Німеччини, Великої Британії, Франції та Росії отримали від своїх посольств 5620 документів, які налічували майже 1,5 мільйона слів. Причому обсяг листування різко зростає з наближенням кульмінації кризи. Саме на ці дні падала потреба ухвалювати найважливіші рішення. Кількість питань, що чекали розв'язання, збільшувалася, а час, що залишився для цього, скорочувався.

Барбара Такман була переконана, що державні діячі, які в стресових ситуаціях роздумують про справжні чи уявні інтереси своїх країн, не бачать можливості змінити власну політику, але вважають, що перед противником є необмежена кількість альтернатив. У 1914 році вони забули, що у ворожих столицях діяли такі ж потужні обмеження на свободу вибору, як у власній. Кожна сторона поспішала діяти, щоб запобігти гіпотетичній реакції або дії іншої, мало уявляючи собі зв'язок причин і наслідків.

О. Холсті дійшов висновку щодо причини вибуху Першої світової війни: «Чотирнадцятий рік дає майже класичний приклад дипломатичної кризи, який зазнав дуже швидкої ескалації, вишиюючи за межі розрахунків і контролю осіб, відповідальних за ухвалення рішень в сфері зовнішньої політики».

Хто нині відповідальний за мир на планеті Земля? Спостерігаючи за драматичним і трагічним розвитком подій на сході України, за наростанням конфлікту між США, Росією і Китаєм не можемо не запитати себе: хто може гарантувати, що не настане момент некерованої ескалації, яка призведе до всепланетарної катастрофи?

16 березня в Нью-Делі відбувся саміт з глобальної безпеки за участі глав розвідок 20 країн, на якому обговорювали російсько-українську війну, конфлікт на Близькому Сході та боротьбу з тероризмом.

Чи були після цієї зустрічі переведені назад стрілки на Годиннику Судного дня? Питання риторичне.

Ніхто не прагне третьої світової війни, але все може трапитись... Ніхто не хоче війни з Росією, але всі чекають...

4 березня 1861 року Авраам Лінкольн у своїй інавгураційній промові звернув увагу на таке: «Припустимо, ви вступаєте у

війну, але ви не можете воювати вічно, і тоді, після того як обидві сторони зазнали численних втрат і жодна з них не досягла успіху, ви припиняєте військові дії, і перед вами знову постає все те ж старе питання: на яких умовах будувати взаємовідносини?».

Припустимо, що після зустрічі 11 березня між представниками США та України у Джидді (Саудівська Аравія) з приводу завершення війни Кремль погодиться на 30-денне перемир'я. І що далі? Класика жанру: на яких умовах будувати взаємовідносини?

У цьому контексті, наш погляд, не зайвим буде взяти до уваги міркування Андрія Манойла – російського політолога, доктора політичних наук, фахівця з психологічних операцій та інформаційних війн (до речі, закінчив фізичний факультет МДУ ім. М. Ломоносова та Академію ФСБ за фахом «оперативна діяльність в органах ФСБ Росії»):

«Схема російської операції інформаційної війни структурно складається з чотирьох етапів: провокація (1); приманка (2); викриття (3); щеплення (4). Технологічно в цій операції поєднуються кілька прийомів: рефлексивне управління (шляхом провокування противника на вчинення негайних дій у відповідь); «лов на приманку»; публічне викриття тих, що клюнули на приманку і, нарешті, «щеплення», що дозволяє жертві внутрішньо змиритися з поразкою на умовах організаторів інформаційної операції. Загалом тактика сучасних інформаційних операцій полягає в тому, щоб «зачепити» жертву, вивести її на емоції та змусити метастися у пошуках виходу із ситуації. Тоді вона обов'язково робить помилки, і зашморг на її ший затягується ще сильніше. Якщо жертва впадає в гнів і зятьто заперечує свою причетність до приписуваних їй дій, вчинків або фактів, принагідно виправдовуючись, її послідовно ловлять на брехні, припираючи до стінки або заганняючи в кут, щоб вона могла врятуватися тільки на умовах заголиця. Таким чином, завдання провокації – першого кроку російської моделі інформаційної операції – мобілізувати жертву атаки, сфокусувати її увагу на загрозі та гарячковому пошуку її джерела. При цьому допускається серія з кількох послідовних (тестуючих) провокаційних вкидань, що промацують об'єкт атаки з різних боків. На одну із цих провокацій майбутня жертва обов'язково відреагує».

Чомусь пригадався скандал в Овальному кабінеті Білого дому 28 лютого 2025 року...

Робімо висновки.

Олег К. РОМАНЧУК